

Leo Trotskij: Fraktioner och Fjärde internationalen

(15 november 1935)

[Ur Writings of Leon Trotsky, 1935-1936, s 213-219. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Arbetet att bygga den Fjärde internationalen utvecklas redan nu på en avsevärt bredare grund än arbetet att bygga den bolsjevik-leninistiska fraktionen. Under inverkan av reformismens och stalinismens förfall, klasskampens intensifiering och den överhängande krigsfaran, kommer grupper av varierande ursprung att knacka på Fjärde internationalens dörr.

Fjärde internationalen kommer inte att låta någon att ta lätt på våra principer eller vår disciplin – därom råder inga tvivel. Men vad denna disciplin kommer att föra med sig går inte att bestämma på förhand: det måste slås fast i gemensam kamp. Det måste vägledas av de väl genomtänkta och kritiskt analyserade erfarenheter som den överväldigande majoriteten av deltagarna har gjort. I denna mening bör vi tillstå att [den belgiska] Spartakusgruppens anslutning till Fjärde internationalen är en – positiv faktor. Det öppnar upp verkliga möjligheter för denna grupp att frigöra sig från sekterismens fallgropar, och ger därmed löften om att vinna tillbaka oförstörda och hängivna arbetare till våra led.

Med en ny international under bildande får frågan om fraktioner i det revolutionära partiet nu en enorm betydelse. Men just denna fråga orsakade så fruktansvärda problem och demoralisering under åren då Komintern hade herraväldet.

I Komintern förbjöds fraktioner, och detta polisförbud påstods ligga i linje med de bolsjevikiska traditionerna. Det är svårt att tänka sig ett värre förtal av bolsjevismens historia. Det är sant att fraktioner förbjöds i mars 1921, med hjälp av en speciell resolution vid den tionde partikongressen. Själva det faktum att en sådan resolution var nödvändig visar att fraktioner var en berättigad del av partiets liv under den föregående perioden – det vill säga under de 17 år då bolsjevismen uppstod, växte, blev stark och kom till makten. Och det återspeglade sig i praktiken.

Vid partikongressen i Stockholm (1906), där bolsjevikfraktionen återförenades med mensjevik-fraktionen, fanns det två fraktioner inom bolsjevikfraktionen som var indragna i en öppen kamp på själva kongressen om en avgörande fråga, jordbruksprogrammet. Under Lenins ledning hade bolsjevikernas majoritet stött nationalisering av jorden. Stalin, som vid kongressen talade under namnet Ivanovitj, tillhörde en liten grupp så kallade "utdelare" som förespråkade en omedelbar utdelning av jorden bland små egendomsinnehavare, och på så sätt redan på förhand begränsade revolutionen till ett kapitalistiskt lantbrukarperspektiv.

1907 fördes en hård fraktionskamp kring frågan om att bojkotta den tredje statsduman [parlamentet]. Anhängarna till en bojkott allierade sig så småningom i två fraktioner som under de följande två åren förde en intensiv kamp mot Lenins fraktion, inte bara inom det "förenade" partiets gränser, utan även inom den bolsjevikiska fraktionen. Bolsjevismens intensifierade kamp mot likvidatorerna gav senare upphov till en försonlig fraktion i den bolsjevikiska fraktionen, som dåtida framstående bolsjevikiska praktiska partiarbetare tillhörde: Rykov, Dubrovinskij, Stalin och andra. Kampen mot koncilianterna pågick ända fram till krigsutbrottet.

Augusti 1914 inledde en period av omgruppering inom den bolsjevikiska fraktionen utifrån inställningen till kriget och Andra internationalen. Samtidigt bildades en fraktion av personer som var mot nationellt självbestämmande (Bucharin, Pjatakov och andra).

Den hårda fraktionskampen inom den bolsjevikiska fraktionen under den första perioden efter

februarirevolutionen och på randen till oktoberrevolutionen är nu välkänd. Efter makterövringen bröt det ut en hård fraktionskamp kring frågan om freden i Brest-Litovsk. En fraktion av vänsterkommunister bildades med sin egen press (Bucharin, Jaroslavskij och andra). Senare bildades fraktionerna Demokratiska centralister och Arbetaroppositionen. Inte förrän vid den tionde partikongressen, som hölls i ett läge med blockad och svält, ökande oro bland bönderna och de första stegen i NEP – som hade släppt lös småborgerliga strömningar – övervägdes möjligheten att ta till en så exceptionell åtgärd som att förbjuda fraktioner. Det går att se beslutet vid den tionde kongressen som en sorglig nödvändighet. Men i ljuset av senare händelser är en sak helt klar: förbudet av fraktioner gjorde slut på bolsjevismens hjältomodiga historia och beredde vägen för dess byråkratiska förfall.

Med början 1923 utvidgade epigonerna förbudet från det härskande partiet i Sovjetunionen till Kominterns unga sektioner, och dömde dem därmed till degeneration innan de hade haft tid att växa och utvecklas.

Men innebär det att proletariats revolutionära parti måste eller bara kan representera summan av sina fraktioner? För att på ett bättre sätt sprida ljus över denna fråga ska vi för jämförelsens skull ta upp det franska socialistpartiet, som godkänner fraktioner i sina stadgar och har infört principen om proportionell representation vid alla val i partiet. I denna mening utgav sig Andra internationalens franska sektion under lång för att vara det allra renaste uttrycket för ”partidemokratien”. Och formellt är den, eller snarare var den, det. Men precis på samma sätt som det borgerliga samhällets rena demokrati fungerar som en täckmantel för att det är de besuttnas översta skikt som har den faktiska makten, så döljer Andra internationalens mest perfekta demokrati att en inofficiell men mäktig fraktion har makten: parlaments- och kommunkarriärister. Samtidigt som denna fraktion har ett fast grepp om apparaten låter den vänsterfraktionen hålla tal som låter väldigt revolutionära. Men så fort den verkligen marxistiska fraktionen, för vilken ord och gärning går hand i hand, börjar avslöja partidemokratiens hyckleri så vidtar apparatfraktionen snabbt uteslutningar.

Bolsjevikerna anslöt sig inte till detta reformistiska parti för att anpassa sig utan för att kämpa, och det var därmed redan från början givet att det skulle bli en sammandrabbning med den styrande fraktionen. Hotet om ett överhängande krig och Kominterns socialpatriotiska vändning påskyndade konflikten och gjorde den genast ytterst intensiv. Om socialpatrioterna utesluter revolutionärerna och inte tvärtom, så beror det på styrkeförhållandena – om det har ingen de minsta illusioner. Att gå med i Socialistpartiet gjorde det möjligt att uppnå lite, men det uppnådde ingalunda allt. Det har gjort det möjligt för den franska sektionen att utvidga sitt inflytande avsevärt. Kampen mellan internationalism och socialpatriotism visade sig med slående klarhet. Vad gäller det organisatoriska bokslutet så är det fortfarande alltför tidigt att dra det: kampen i det franska socialistpartiet är fortfarande långtifrån över.

Ett antal skarpsinniga personer (ofta är de tidigare motståndare till entrismen) säger: bolsjevik-leninisterna agerar alltför lättsinnigt i Socialistpartiet – till exempel genom att föra fram krav på en Fjärde international och så vidare. Denna felaktiga politiska uppfattning är vanlig inom politiken. Det är så lockande med framgångar att man önskar att de kunde uppstå oavbrutet. Under perioder som den nuvarande är det lätt att glömma bort att det kan finnas motståndare som har ögon och öron. Bara helt hopplösa dumbommar kan tro att kravet på en Fjärde international skrämde Blum och de andra. Det är fullständigt nonsens! Det var det överhängande hotet om krig och Kominterns öppna förräderi (som åtminstone för den närmaste framtiden stärkte socialpatriotismen enormt) som tvingade Leon Blum och hans anhängare att gå på offensiven. Att tro att ett eller annat ”mindre välbetänkt” uttryck – och sådana är oundvikliga i stridens hetta – skulle kunna spela någon verklig roll i frågan om uteslutning är att bedöma sin motståndare på ett alltför ytligt och lättvindigt sätt.

Om ledarklicken stick i stäv mot den traditionella myten om demokrati bestämde sig för uteslutning, så måste den ha haft verkliga och trängande skäl att göra det. Det är inte svårt att hitta

orsaken: inte bara Mussolini utan också Blum har en Wal-Wal för alla eventualiteters skull.*

Vi behöver bara gå igenom det franska Socialistpartiets senaste erfarenheter för att inse just varför partiet inte bara kan vara summan av sina fraktioner. Ett parti kan tolerera de fraktioner som inte strävar efter mål som är motsatta partiets egna. När det franska Socialistpartiets traditionella vänsterflygel på ett ofarligt sätt stod och stampade på samma fläck så accepterades den. Än mer – den uppmuntrades. Blum hänvisade aldrig till margarinrevolutionären Zyromsky som något annat än ”min vän”. Denna titel användes också på Frossard och betydde: den härskande klicken behövde den personen som skydd, antingen från vänstern eller från högern. Men leninisterna – för vilka ord och gärning aldrig skiljer sig – var något som det socialpatriotiska partiets demokrati inte kunde tolerera.

Det revolutionära partiet för fram ett klart program och en bestämd taktik. Det ställer redan på förhand upp bestämda och mycket otvetydiga gränser för tendensernas och gruppernas interna kamp. Efter att Andra och Tredje internationalen har gått under får principerna nu en speciellt åskådlig och tydlig karaktär. Själva det faktum att man är medlem i Fjärde internationalen måste innebära att man följer vissa restriktioner, som återspeglar de tidigare arbetarrörelsernas alla erfarenheter. Men även om gränserna för den interna ideologiska kampen på så sätt existerar redan på förhand, så avvisas inte alls kampen, när den förs inom ramen för de övergripande principerna. Kampen är oundviklig, och när den befinner sig innanför de föreskrivna gränserna är den fruktbar. Det är naturligtvis inte diskussionen som ger partiets liv dess grundläggande innehåll, utan kampen. När oändlig diskussion ger näring till oändlig diskussion kan det bara leda till förfall och splittring. Men när diskussionen har sin grund i den gemensamma kampen, när den riktar ett kritiskt ljus mot kampen och förbereder den för nya skeden – då är diskussionen en faktor som är oundgänglig för utvecklingen.

Det går inte att tänka sig en diskussion om allvarliga frågor utan grupperingar. Men under normala förhållanden upplöses de sedan i partiorganismen, i synnerhet genom de nya erfarenheter som alltid utgör den bästa prövningen när det existerar politiska meningsmotsättningar. Omvandlingen av grupperingar till permanenta fraktioner är i sig själva ett oroande symptom, som antingen visar att de stridande tendenserna är helt oförenliga eller att partiet i sin helhet har nått ett dödläge. Det går naturligtvis inte att undvika en sådan situation genom att helt enkelt förbjuda fraktioner. Att föra strid mot symptomet innebär inte att bota sjukdomen. Enbart en riktig politik och en hälsosam intern administrativ uppbyggnad och procedur kan förhindra att tillfälliga grupperingar förvandlas till förstenade fraktioner.

Hur frisk regimen är beror i hög grad på partiets ledarskap och dess förmåga att i tid lyssna på kritiken. En envis politik i form av att hävda en byråkratisk ”prestige” ödelägger både den proletära organisationens utveckling och ledarskapets auktoritet. Men det räcker inte med välvilja från ledningens sida. Oppositionsgrupperingarna har också ett ansvar för vilken karaktär förhållandena har inom partiet. Under en fraktionskamp mot reformisterna tar revolutionärerna ofta till extrema åtgärder, även om reformisterna i allmänhet betar sig mycket mer skoningslöst och beslutsamt under fraktionsstrider. Men i detta fall var det för båda sidor frågan om att förbereda en brytning under mest fördelaktiga villkor. De som överför sådana metoder till arbetet i en revolutionär organisation avslöjar antingen att de är politiskt omogna och saknar allt sinne för ansvar, eller så visar det på anarkistisk individualism som inte sällan döljs bakom sekteristiska principer, eller – slutligen – så är de främmande för revolutionär organisering.

Fraktionsstrider får allt rimligare proportioner ju mognare organisationen är och ju större auktoritet dess ledarskap har. När Vereecken försöker få det att se ut som om ”sekteristerna” uteslöt honom på grund av hans lojalitet mot marxistiska principer, så kan vi inte annat än rycka på axlarna. I verklig-

* Wal-Wal syftar på incidenten 1934 vid oasen Walwal i Ogaden där Italien i smyg hade byggt en militäranläggning. Strider bröt ut där mellan Italien och Abessinien. Det var inledningen på Abessinienkrisen och så småningom Mussloni-Italiens ockupation av Abessinien – öa.

heten uppvisade Vereeckens grupp politisk omognad när den bröt med en organisation som under många år hade bevisat sin lojalitet mot de marxistiska principerna. Om Vereecken nu har möjlighet att ansluta sig till arbetet att bygga upp Fjärde internationalen, så har han – framförallt – denna möjlighet att tacka den internationella organisation som han bröt med på grund av sitt hetsiga sekteristiska humör.